

حذف ایرانیان از دایره‌ی «عادی‌ها» در پوشش جنگ

سکوت رسانه‌ای درباره ایران؛ بخشی از نقشه بزرگ‌تر در جنگ روایت‌ها

نگین باقری-مریم روستا

توضیح: بی‌نظمی و شتابزدگی واژه‌های متن بازتاب حال‌وهوای جنگی روزهایی است که این یادداشت در آن نوشته شده.

همیشه به شوخی به دوستان غیرایرانی خود می‌گفتم هر وقت پوشش رسانه‌ای غربی در مورد ایران می‌خواهد تحریم یا حمله‌ی نظامی را توجیه کند، رسانه‌ها تصویری از زن چادری را که از کنار گرافیتی کار شده بر دیوار سفارت آمریکا عبور می‌کند به کار می‌برند. بعد از زن، زندگی، آزادی، رسانه‌های غربی تصاویر متفاوتی از زنان ایرانی در رسانه‌های خود به کار می‌بردند. هر چند خبری از تکثر تصویر زنان ایرانی وجود نداشت با این وجود از انگاره‌ی زن محجبه‌ی انقلابی ۵۷ ضد غرب فاصله گرفته بودند. اما در هنگامه‌ی جنگ این رسانه‌ها به تنظیمات کارخانه بازگشتند. خبری از مردم ایران که در این چند سال اخیر آن‌ها را آزادی‌خواه و خواهان تغییر می‌نامیدند نبود. اصلاً مردم و اراده‌ی آن‌ها وجود نداشت. آن‌ها نامرئی شده بودند چون اگر مرئی می‌شدند به زیان این بازنمایی و جنگ روایت تمام می‌شد.

اینجا دیگر خبری از نبرد روایت‌ها نیست؛ تنها یک روایت وجود دارد و آن هم روایت حامی اسرائیل است. پوشش خبری در رسانه‌های جریان اصلی انگلیسی‌زبان^۱ به شدت با انحراف و سوگیری ساختاری همراه است.

فاکس نیوز:

روزهای اول بعد از پاسخ موشکی ایران به اسرائیل خبرنگار فاکس نیوز می‌گوید: مردم اسرائیل مردم عادی هستند و دوست دارند به ساحل و کافه بروند. در هیچ جایی از این گزارش به سابقه خبر اشاره نمی‌شود، هیچ، این فقط مردم اسرائیل هستند که «عادی» قلمداد می‌شوند و با این جمله مردم ایران را از دایره عادی‌ها بیرون می‌اندازد. ما ایرانی‌ها انکار می‌شویم. محو شده‌ایم. به حاشیه رانده شده‌ایم. روایتی از ما مردم عادی ایران در این رسانه‌ها وجود ندارد. انکار ساحل، کافه، یا دیگر ساده‌ترین اشکال زندگی روزمره در زیست‌جهان ما وجود ندارد. چراکه مثل همیشه تمام ظرفیت‌های اراده‌ورزی و سوژگی انسانی، به شکلی یک‌جانبه، در انحصار اسرائیل بازنمایی می‌شود.

^۱ برای مثال وقتی اسرائیل به ایران حمله کرد این تیترهای رسانه‌های اصلی انگلیسی زبان بود: یورونیوز انگلیسی: «صدای انفجار در پایتخت ایران شنیده شد همزمان که اسرائیل مدعی حمله‌ی پیشگیرانه به ایران است؛ سی‌ان‌ان: «اسرائیل حمله‌ی پیش‌دستانه به ایران را آغاز کرد». اما وقتی ایران به این حملات پاسخ می‌دهد: رویترز: «درگیری ایران-اسرائیل تشدید می‌شود، غیرنظامیان مجبور به ترک نقاط مورد هدف شدند». یورونیوز فارسی: «اسرائیلی‌ها در بحبوحه‌ی حملات موشکی با وحشت روزمره مواجه هستند در حالی که درگیری با ایران تشدید می‌شود.» برگرفته از صفحه‌ی عسل راد. جالب توجه است که وقتی ایران جواب حملات اسرائیل را می‌دهد رسانه‌ها از واژه‌ی حمله (attack) استفاده می‌کنند اما وقتی اسرائیل به ایران حمله می‌کند از واژه‌ی درگیری (conflict) استفاده می‌شود که بار تهاجمی کمتری دارد.

سی‌ان:

تکلیف مخاطب با رسانه دست راستی مانند «فاکس» روشن است. در بقیه رسانه‌های لیبرال یا نزدیک به دموکرات چه می‌گذرد؟ در سی‌ان تا روز پنجم هر روز گزارش‌های مفصلی از کشته‌شده‌های اسرائیلی، بازنشر شده اما هیچ، تاکید می‌کنم، هیچ اثری از یک مواجهه نزدیک با شهدای ایران وجود ندارد. خبرنگار سی‌ان به وضوح گفتمان نتانیاها را برای حمله به ایران و تبدیل کردن ایران به یک «خطر در شرف وقوع» تکرار می‌کند. دیگر خبرنگاران این رسانه بارها و بارها موقعیت‌های هدفگیری ایران در تل‌آویو را پوشش رسانه‌ای داده و بارها تاکید کرده که اسرائیل برای جلوگیری از دسترسی ایران به بمب هسته‌ای به ایران حمله کرده است. این تکرار حرف‌های اسرائیل است که توپ‌های اول جنگ را شلیک و بر خلاف قوانین حقوق بین‌المللی و با ادعای حمله‌ی پیشگیرانه به ایران حمله کرد.

بیشترین میزان پوشش خبری را سی‌ان داشته است. در اینستاگرام این رسانه از ایران چه تصاویری داریم؟ در مقابل ۱۹ پستی که در ۴ روز ابتدای جنگ، از حملات ایران به اسرائیل و تکرار خوانش نتانیاها پوشش دادند، ۸ پست از ایران بازنمایی کرده‌اند که یکی از آن‌ها پوشش تجمع جشن غدیر در روز دوم جنگ است و در آن جمعی بسیار کوچک در حال شعار علیه آمریکا هستند. دقیقاً همان تصویری را که اسرائیل می‌خواهد از ایران خطرناک و به دور از عقلانیت بسازد، بازتولید می‌کنند. در این پوشش رسانه‌ای زنی چادری می‌گوید که مخالف مذاکره است و جمعیتی از مردمان «غیرعادی» علیه آمریکا و اسرائیل شعار می‌دهند. این رسانه می‌توانست تصویری از زنانی که این روزها به دست اسرائیل کشته شدند به کار گیرد اما در حال حاضر این تصویر برای دیگری سازی و انسان‌زدایی از ایرانیان به کار نمی‌آید. (چنانچه تا پایان روزهای جنگ و حتی پس از آن، زمانی که خبرنگاران خارجی که بالاخره مجوز پوشش خبری از ایران را گرفتند، هرگز عکسی از چهره واقعی تهران منتشر نکردند. همه تصاویر در این مدت عمدتاً از سربازان خشمگین میدان انقلاب و مردان و زنان متعصب با دهان‌های باز و چهره‌های خصمانه از ایرانی‌ها به نمایش گذاشته شد؛ موجوداتی که از سبک زندگی موردپسند کشورهای غربی فاصله دارند و همین امر آن‌ها را سزاوار حمله نظامی خارجی می‌کند).

خبرنگاران حاضر در اسرائیل بلافاصله بعد از هر حمله ایران در محل حاضر می‌شوند، از سن و اسم و شغل و داستان کشته‌شده‌ها روایت تولید می‌کنند اما هیچ اطلاعاتی از کشته‌شده‌های ایرانی منتشر نمی‌شود. آیا به شبکه‌های مجازی ایرانیان دسترسی ندارند؟ نه این درست نیست. «بکی اندرسون»، یکی از سردبیران سی‌ان در پیچ شخصی خود حتی شعری از پرنیا عباسی منتشر می‌کند اما در خود سایت سی‌ان هیچ اثری از پرنیا و معرفی او یا دیگر ایرانی‌ها نیست.

اینفوگرافی دیگری اخیراً سی‌ان منتشر کرده بود که حالا از اینستاگرام حذف شده است. مشخصاً در این اینفوگرافی مرحله به مرحله و با تصویر به شکل ساده‌سازی شده و قابل فهمی روایت نتانیاها برای توجیه حمله به ایران تکرار می‌شد: ایران در حال نزدیک شدن به تسلیحات هسته‌ای است و هر سال چند قدم به بمب هسته‌ای نزدیک‌تر می‌شود. این همان رسانه خبری است که مواضع ترامپ در قبال اوکراین را در روز حضور زلنسکی در اتاق بیضی شکل به سخره می‌کشید اما بازی این بار فرق دارد. حمله روسیه به اوکراین «تعدی» است. اوکراین نیاز به حمایت رسانه‌ها در مقابل توپ‌های روسیه دارد؛ روسیه تبدیل می‌شود به متجاوز، به کشوری که به قوانین بین‌المللی پایبند نیست و حمله‌ی پیشگیرانه به اوکراین کرده است. اما نوبت به اسرائیل که می‌رسد ورق برمی‌گردد.

تایمز:

رسانه‌ی دیگر مجله‌ی تایمز است که در آن از عکس کمرنگ شده و در حال از بین رفتن رهبر ایران با عنوان خاورمیانه‌ی جدید استفاده کرده است. عنوانی که نتانیاهو همیشه در مواجهه‌ی جنگ‌هایش در خاورمیانه به کار می‌برد. تیتراهای روی جلد مجله از این قرار است: تهدید ایران، ایران در لبه‌ی سقوط، قمار اسرائیل، و منافع آمریکا (در این جنگ و حمله) چیست؟ هیچ تیتری بر روی جلد به مردم ایران، مشکلات و مبارزاتشان در طی این سال‌ها اختصاص داده نشده است. رسانه‌های انگلیسی زبان نه تحلیل می‌کنند و نه بازنمایی. بلکه صرفاً می‌خواهند سال‌ها بعد به یک واحد درسی در کلاس‌های دانشگاهی بدل شوند که در آن بحث کنند کدامشان

زودتر سقوط جمهوری اسلامی ایران را پیش‌بینی کرده بود. این همان مجله‌ای است که در سال ۲۰۲۲ مردم ایران را به خاطر زن، زندگی، آزادی به عنوان قهرمانان آن سال انتخاب کرد. حال زندگی این قهرمانان حتی شایسته‌ی یک عنوان در میانه‌ی این جنگ تحمیل شده بر آنان نیست. شیما وزوایی در مقاله‌ای که هشت مارس ۲۰۲۵ در مجله «زن امروز» منتشر شد، توضیح می‌دهد چگونه جنبش «زن، زندگی، آزادی» در سال ۲۰۲۲ به ابزاری برای راست افراطی اروپا بدل شد تا زنان مسلمان ساکن این قاره را تحقیر کند. از نگاه غربی‌ها، حجاب نماد خاورمیانه‌ای است که از تمدن دور مانده و همین نگاه باعث شد این جنبش برای رسانه‌های اروپایی ارزش خبری پیدا کند؛ ارزشی که نه از دل مطالبات و واقعیت‌های داخلی، بلکه به دلیل همخوانی با تصویری بود که آن‌ها از خاورمیانه

بی‌قدرت و ناتوان در تعیین سرنوشت خود می‌خواستند ترسیم کنند. این مردمان حالا حامل هیچ ارزش خبری نیستند. نه به عنوان قهرمان، نه به عنوان قربانی و نه حتی به عنوان یک بازیگر فعال در صحنه تحولات سیاسی و اجتماعی.

کار تا جایی پیش می‌رود که در بعضی رسانه‌ها از این حمله با عنوان آزادسازی مردم ایران یاد می‌شود. مردمی که زمانی برای مبارزه و ایستادگی‌شان ستایش می‌شدند، اکنون به عنوان مردمانی ناتوان از تغییر سرنوشت خویش و تحقیر شده ترسیم می‌شوند؛ مردمانی که نیازمند یک قیم و نجات‌دهنده از غرب هستند تا راه آزادی را برای آن‌ها بشکافد هر چند که این راه بر خون آن‌ها استوار باشد. البته که این شکل از بازنمایی تنها مختص به مردم ایران و شرایط حاکم بر آنان نیست. استفاده از حقوق زنان و اقلیت‌های جنسی همواره یکی از شیوه‌های رسانه‌های غربی برای مشروع جلوه دادن مداخلات نظامی خود در کشورهای جنوب جهانی بوده است. ردپای این دست از استدلال‌ها را می‌شود در حمله‌ی آمریکا به افغانستان^۲ یا حتی در توجیه نسل‌کشی اسرائیل از بعد از هفت اکتبر سال ۲۰۲۳ دید. تا جایی که این موضوع دستمایه‌ی طنز یکی از کم‌دین‌ها در برنامه‌ی SNL^۳ شد که در یک استندآپ کمدی می‌گفت: «بمباران آن‌ها (مردم غزه) را متوقف کنید. بعد فرصت پیدا خواهند کرد که بتوانند هم‌جنس‌گرا باشند».

تل‌شوی The View:

در برنامه «The View»^۴ در هجدهم ژوئن، یکی از مجری‌ها که نزدیک به دولت ترامپ است به نقض حقوق دگرباشان جنسی در ایران، اشاره می‌کند و می‌گوید در ایران زن‌ها حق ندارند دامن بپوشند یا دستشان پیدا باشد. مجری دیگری جواب می‌دهد: «بله، ایرانی‌ها واقعاً دگرباشان را از ساختمان پرت می‌کنند، اما ما در این کشور هم سابقه داریم که دگرباشان را به درخت می‌بندیم {...} به قتل رسیدن انسان‌ها بر اساس عقایدشان هیچ‌جا خوب نیست اما آیا کودکان آن‌ها هم به خاطر اینکه وارد زمین حیاط همسایه شدند مورد شلیک قرار می‌گیرند؟» و مجری دیگر در مخالفت با او ادامه می‌دهد: «زن‌ها هم در ایران اوضاع خوبی ندارند. آن‌ها اجازه تحصیلات و حق مالکیت بر اموال ندارند». ادعای عجیبی که رد کردن آن حتی نیاز به تلاش زیادی ندارد اما فیگورهای رسانه‌ای ترجیح می‌دهند تصویری ساده‌شده، یک‌بعدی و غالباً نادرست از خاورمیانه ارائه دهند؛ تصویری که به جای انعکاس واقعیت‌های پیچیده و چندلایه، در خدمت تقویت کلیشه‌ها، سیاست‌های قدرت‌طلبانه و منافع جغرافیایی-سیاسی است.

وجه مشترک همه رسانه‌ها:

واکنش بی‌درنگ همه رسانه‌های انگلیسی زبان جریان اصلی، به رسمیت شناختن حق دفاع از خود یا دفاع مشروع اسرائیل از خود است. مثل اولین خبر سی‌ان‌ان و آسوشیتدپرس که بلافاصله بعد از پوشش حمله اسرائیل گزارشی با این تیتر منتشر کردند: اسرائیل می‌گوید ایران در حال ساخت سلاح هسته‌ای است. آن هم علی‌رغم اینکه کشوری که مورد تهاجم قرار گرفته در میانه‌ی مذاکرات هسته‌ای بوده. اگر از دنیا بی‌خبر باشید تصور می‌کنید که اسرائیل دارد پاسخ یک حمله ناگهانی از سمت ایران را می‌دهد چراکه در پوشش رسانه‌های غربی، اسرائیل همیشه قربانی است. رسانه‌ها نمی‌گویند که ایران سلاح هسته‌ای ندارد و اسرائیل دارد. ایران عضو

^۱ Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others, Lila Abu-Lughod, ۲۰۰۲

^۲ <https://www.instagram.com/reel/DBVe4Y4OUhH/?hl=en>

^۳ <http://youtube.com/watch?v=ZAHni41aV-I>

پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT) است، و اسرائیل نه. اسرائیل ردی از خون در جای جای خاورمیانه بر جا گذاشته و با نگفتن این‌ها عملاً در ادامه این جنگ و کشته شدن ما، شریک شده‌اند.

در نحوه مواجهه رسانه‌ها با موضوع حمله اسرائیل به ایران و جنگ ۱۲ روزه با دو انحراف روبرو هستیم: اول بازتولید گفتمان اسرائیل در پارادایم‌های رسانه‌ای و دوم نادیده انگاشتن قصه‌های ایرانیان.

در مورد سوگیری نخست رسانه‌های بین‌المللی ممکن است این بهانه را مطرح کنند که پس از سرکوب گسترده از سال ۱۳۸۸ و قطع ارتباطاتشان با ایران، دیگر امکان پوشش خبری مستقیم و میدانی را از دست داده‌اند، اما اجازه دهید این دلیل را نپذیریم. چرا که در جریان جنبش ژینا، دقیق‌ترین گزارش‌های توصیفی همراه با تصاویر و ویدئوهای اختصاصی منتشر می‌شد. به‌عنوان مثال، می‌توانید به گزارش تحقیقی سی‌ان‌ان درباره کشته شدن نیکا شاکرمی یا گزارش‌های تحقیقی درباره آزارهای جنسی در این جنبش مراجعه کنید. این غیاب روایت ایران در رسانه‌های جریان اصلی تصادفی نیست؛ بلکه بخشی از نقشه گسترده‌ای است که از سوی مقامات غربی و رسانه‌هایشان برای تدارک دروغ بزرگشان به جهان اجرا می‌شود. همه در حال تدارک دروغ بزرگ خود به دنیا هستند و این حق زندگی ماست که نمی‌گذارند به گوش دنیا برسد.

در سوگیری دوم رسانه‌های بین‌المللی غربی تلفات اسرائیل و تخریب فیزیکی آن را به شکل گسترده برجسته کرده بلکه چشمشان را روی قصه‌های کشته‌شده‌های ایرانی بسته‌اند. موضوع فقط نابرابری در پوشش رسانه‌ای نیست. وقتی پیش‌دستی اسرائیل در تعدی به سرزمین ما نادیده گرفته و در همه تیتراها بهانه‌های اسرائیل برای حمله نظامی به ایران مدام تکرار می‌شود همان تصویری را بازتولید می‌کند که اسرائیل و متحدانش از ایران به‌عنوان یک «دیگری خطرناک» ترسیم می‌کنند. ادوارد سعید از بنیان‌گذاران مطالعات پسااستعماری به درستی به نقش رسانه‌های آمریکایی اعم از جمهوری خواه و دموکرات در جنگ و حمله‌ی آمریکا به عراق اشاره می‌کند: «اگر این حس سازمان‌یافته و قوی وجود نداشت که مردم آن طرف با «ما» فرق دارند و برای ارزش‌های «ما» ارزشی قائل نیستند — که هسته اصلی آموزه سنتی شرق‌شناسی است — هیچ جنگی رخ نمی‌داد.» منظور از «مردم آن طرف» مردم خاورمیانه است و «ما» دنیای غرب.

وقتی ایران می گوید:

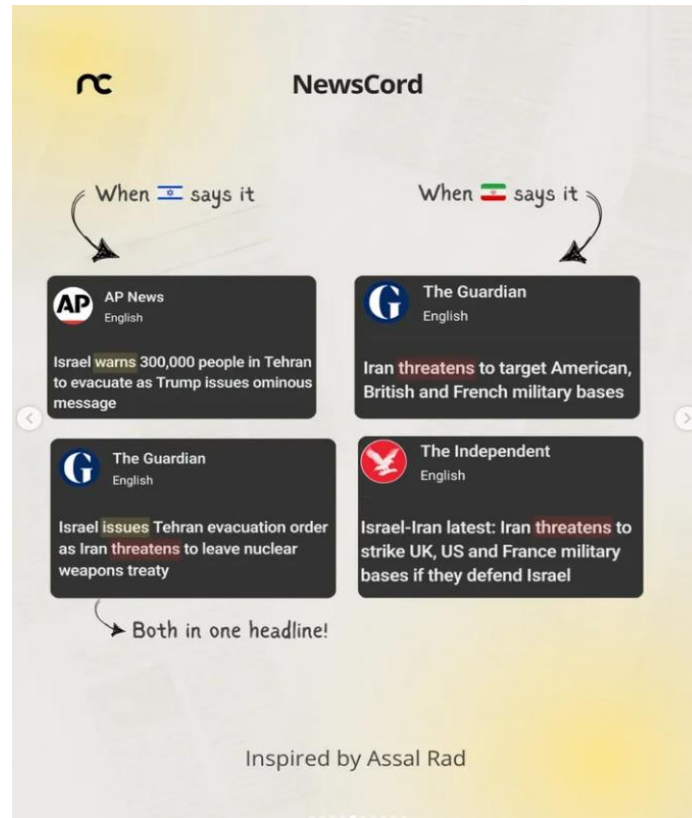
«گاردین: ایران تهدید کرد پایگاه‌های نظامی آمریکا، بریتانیا و فرانسه را هدف قرار می دهد.»

ایندیپندنت: «آخرین اخبار ایران و اسرائیل: ایران تهدید به حمله به بریتانیا، آمریکا و فرانسه کرد اگر از اسرائیل دفاع کنند.»

وقتی اسرائیل می گوید :

«آسوشیتدپرس: اسرائیل به ۳۰۰ هزار نفر در تهران هشدار داد که تخلیه کنند، همزمان با صدور پیام شوم ترامپ» .

«گاردین: اسرائیل دستور تخلیه تهران را صادر کرد، در حالی که ایران تهدید به خروج از معاهده سلاح‌های هسته‌ای کرد». به کار بردن دستور تخلیه‌ی تهران برای بمباران در یک تیتیر با خروج ایران از معاهده‌ی سلاح‌های هسته‌ای قرار گرفته است»

وقتی ایران بمباران می کند:

«نیویورک پست: آخرین حملات ایران به تل آویو و حیفا دست کم هشت کشته برجای گذاشت و ساختمان سفارت آمریکا را تخریب کرد.»

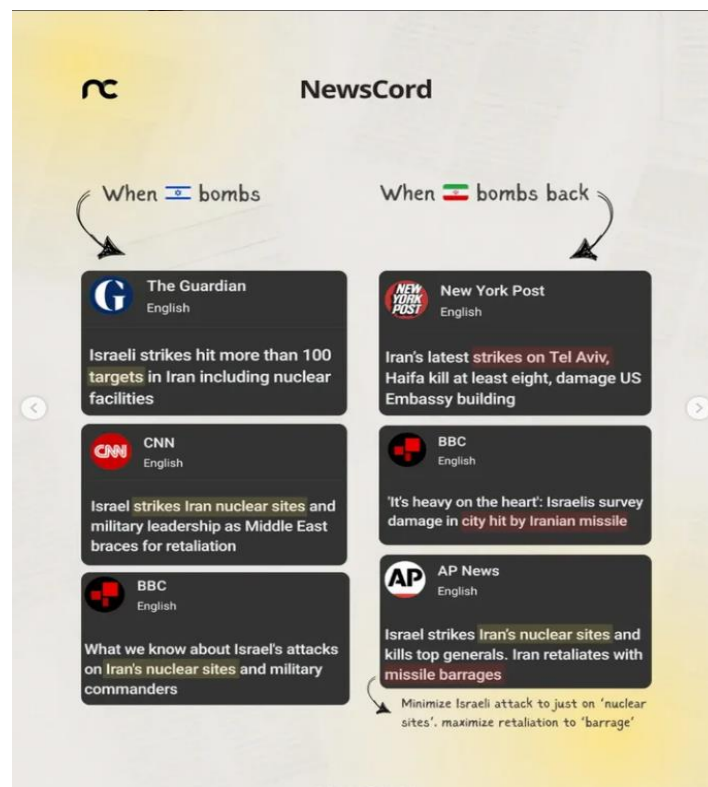
«بی بی سی: «بر دل سنگینی می کند: اسرائیلی‌ها خسارات در شهری که با موشک ایرانی هدف قرار گرفت را بررسی می کنند». «آسوشیتدپرس: اسرائیل به سایت‌های هسته‌ای ایران حمله کرد و فرماندهان ارشد را کشت؛ ایران با شلیک انبوه موشک تلافی کرد--تقلیل دادن حملات اسرائیل تنها به نقاط هسته‌ای و به کار بردن شلیک انبوه تا تلافی حملات ایران به اسرائیل شدت بیشتری نسبت به حملات اسرائیل به ایران پیدا کند.»

وقتی اسرائیل بمباران می کند:

«گاردین: حملات اسرائیل بیش از ۱۰۰ هدف در ایران از جمله تأسیسات هسته‌ای را مورد اصابت قرار داد.»

«سی ان ان: اسرائیل به سایت‌های هسته‌ای ایران و رهبری نظامی حمله کرد و خاورمیانه برای تلافی آماده می شود.»

«بی بی سی: آنچه درباره حملات اسرائیل به سایت‌های هسته‌ای ایران و فرماندهان نظامی می دانیم.»

تصاویر از اینستاگرام عسل راد